

Chefsjustitieombudsmannen
Mats Melin

Kritik mot åklagare för långsam handläggning av en förundersökning

Anmälan

AA framförde i en anmälan till JO klagomål bl.a. mot kammaråklagaren BB, åklagarkammaren i Luleå, lokal åklagare i Gällivare, med anledning av handläggningstiden i en förundersökning. Han riktade vidare kritik mot Gällivare Sjukhus och Länsrätten i Norrbottens län samt mot Kammarrätten i Sundsvall.

Utredningen

Handlingar i åklagarkammarens ärende C-547-04 m.m. infordrades och granskades.

Av handlingarna framgick bl.a. följande. Efter anmälan från Socialförvaltningen i Gällivare kommun upprättades den 9 september 2004 en polisanmälan om sexuellt ofredande. Målsäganden var under 18 år. Kammaråklagaren BB beslutade den 5 oktober 2004 att inleda förundersökning och den 19 oktober 2005 väckte hon åtal för sexuellt utnyttjande av underårig alternativt sexuellt ofredande.

Ärendet remitterades till Åklagarmyndigheten för upplysningar och yttrande om handläggningen av ärendet med särskilt beaktande av fristen i 2 a § förundersökningskungörelsen (1947:948) [FUK].

Åklagarmyndigheten (vice överåklagaren CC) kom in med ett yttrande jämte upplysningar dels från chefsåklagaren DD, åklagarkammaren i Luleå (här utelämnade), dels från BB.

CC anförde i huvudsak bl.a. följande.

Bakgrund

Socialförvaltningen i Gällivare kommun anmälde i skrivelse den 9 september 2004 till Polismyndigheten i Norrbotten att EE kunde ha blivit utsatt för sexuell kränkning/övergrepp. I den av polismyndigheten upprättade anmälan rubricerades den anmälda händelsen som sexuellt ofredande (2500-K19811-04). Den 5 oktober 2004 beslutade kammaråklagaren BB att inleda förundersökning för sexuellt ofredande. I utredningsdirektiv samma dag till polisen sägs bl.a. att brottsrubriceringen eventuellt kan komma att ändras till sexuellt utnyttjande av underårig. Den 20 oktober 2004 hörs FF, mor till EE. Den 19 november 2004 hörs ett vittne. Den 2 december 2004 hörs målsäganden EE. Förhöret dokumenteras på

videoband. Ett förnyat förhör med målsäganden hålls den 16 december 2004. Även det förhöret dokumenteras på videoband. Den 17 december 2004 utvidgar åklagaren brottsmisstanken till att även omfatta sexuellt utnyttjande av underårig. I skrivelse den 7 februari 2005 begär åklagaren rättshjälp i Finland i enlighet med lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål. Den 22 februari 2005 hålls förhör med GG hos polisen i Rovaniemi. Under förhöret delges GG misstanke om sexuellt utnyttjande alternativt sexuellt ofredande i november 2003. Förhöret hålls på svenska med tolkning till finska.

I skrivelse den 30 mars 2005 till Statens kriminaltekniska laboratorium (SKL) begär åklagaren genom Polismyndigheten i Norrbotten att SKL om möjligt skall kunna förbättra ljudkvaliteten på de videobandsförhör som hållits med målsäganden. Den 4 juli 2005 inkommer svar från SKL i form av ett analysbesked. I ansökan den 24 maj 2005 till Gällivare tingsrätt begär åklagaren att tingsrätten i enlighet med 1 § lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn skall förordna en särskild företrädare för målsäganden. I beslut den 20 juli 2005 förordnar tingsrätten en särskild företrädare för målsäganden. Den 17 augusti 2005 begär åklagaren att tingsrätten skall förordna en offentlig försvarare för den misstänkte GG. Den 24 augusti 2005 förordnade tingsrätten advokaten HH i Torneå till offentlig försvarare för GG. I skrivelse den 13 september 2005 till åklagaren begär advokaten HH att förundersökningsprotokollet, utlåtanden och bilagor skall översättas till finska språket innan GG kan avge yttrande över förundersökningen. I skrivelse den 16 september 2005 till advokaten HH uppger åklagaren bl.a. att förundersökningsmaterialet kommer att översättas till finska språket och därefter tillställas GG. Den 18 oktober 2005 har GG underrättats om utredningen enligt 23 kap 18 § rättegångsbalken. Den 19 oktober 2005 väcker åklagaren åtal mot GG för sexuellt utnyttjande av underårig alternativt sexuellt ofredande.

Bedömning

I nu aktuellt mål gör sig den särskilda tremånadersfristen i 2 a § förundersökningskungörelsen gällande. Tiden räknas från det att det finns någon som skäligen kan misstänkas för brottet dvs. det krävs inte att någon formellt delgivits misstanke om brott.

Åklagaren beslutade den 5 oktober 2004 att inleda förundersökning för sexuellt ofredande. I utredningsdirektiv samma dag sägs bl.a. att modern FF vid samtal med åklagaren uppgivit att fadern GG skulle ha vidrört målsägandens underliv. I direktiven sägs att modern närmare skall höras rörande detta. Vidare sägs att brottsrubriceringen kan komma att ändras till att avse sexuellt utnyttjande. Det torde mot bakgrund härav vara så att tremånadersfristen i 2 a § förundersökningskungörelsen börjat löpa i samband med åklagarens beslut den 5 oktober 2004. Förhören med målsäganden hölls först i december 2004 och det sista så sent som den 17 december, vilket innebar att knappt tre veckor återstod innan beslut i åtalsfrågan skulle ha skett. Möjligheten att fatta ett beslut i åtalsfrågan inom den angivna tidsfristen kom härigenom att bli i det närmaste obefintlig. Åklagaren borde i samband med sitt beslut den 5 oktober 2004 ha sett till att ett förhör med målsäganden kom till stånd i nära anslutning till att modern hördes.

Den som skäligen kunde misstänkas för brottet var boende i Finland. Personen ifråga talade såvitt framgår av handlingarna inte svenska. Förundersökningens fortsatta förlopp kom därvid att kräva en begäran om rättslig hjälp i Finland. Vidare skulle förundersökningsmaterialet komma att behöva översättas till finska. Nu nämnda omständigheter, vilka i och för sig torde ha varit kända för åklagaren i ett tidigt skede av förundersökningen, gör att det torde ha varit förenat med stora svårigheter för åklagaren att kunna fatta ett beslut i åtalsfrågan senast den 5 januari 2005. Att tidsfristen mot bakgrund härav kom att överskridas är något som får anses motiverat på sätt som sägs i 2 a § förundersökningskungörelsen. Däremot kan det inte anses motiverat att beslut i åtalsfrågan dröjt ända till den 19 oktober 2005.

BB upplyste bl.a. följande.

Det är riktigt att den tilltalade delgavs misstanke och hördes i ärendet i Finland den 22 februari 2005.

Den 30 mars 2005 skickades inspelningsmaterial av målsägandeförhör till SKL för om möjligt höja ljudkvaliteten på banden. Materialet kom åter från SKL den 30 juni 2005, se begäran om forensisk undersökning och analysbesked SKL. Undertecknad var då på semester. Under hösten skickades hela förundersökningen för översättning till finska, vilken blev färdigställd och inkom till polismyndigheten den 7 oktober 2005.

Ovan angivna omständigheter har bidragit till att den i 2 a § FUK stipulerade fristen har överskridits.

AA yttrade sig över remissvaret.

Bedömning

Av 2 a § FUK framgår att en förundersökning i vilken målsäganden vid tiden för anmälan inte fyllt 18 år skall bedrivas särskilt skyndsamt, om brottet riktats mot målsägandens liv, hälsa, frihet eller frid och det för brottet är föreskrivet fängelse mer än sex månader. Förundersökningen skall vara avslutad och beslut fattat i åtalsfrågan så snart det kan ske och inom tre månader efter den tidpunkt då det finns någon som är skäligen misstänkt för brottet. Tidsfristen får överskridas endast om det är motiverat med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter. Bestämmelsen ger således ett utrymme för att i undantagsfall överskrida den föreskrivna tremånadersfristen.

Enligt 1 a § andra stycket FUK har undersökningsledaren ansvar för förundersökningen i dess helhet. Han skall se till att utredningen bedrivs effektivt och att den enskildes rättssäkerhetsintresse tas tillvara.

Som CC anför i remissvaret räknas tremånadersfristen i 2 a § FUK från det att det finns någon som skäligen kan misstänkas för brottet och det krävs inte att denne formellt delgivits misstanke om brottet. Det är bl.a. av det skälet viktigt att uppgiften i ärendet om när viss person bedöms var skäligen misstänkt för brottet är korrekt dokumenterad. Ytterst är detta förundersökningsledarens ansvar.

I RAR-systemet är dokumenterat att BB den 13 september 2005 beslutat att AA var skäligen misstänkt för de aktuella brotten. Mot bakgrund av att hon i februari 2005 begärde rättslig hjälp för att hålla förhör med AA och delge honom misstanke om brott måste hon givetvis ha gjort bedömningen att han var skäligen misstänkt långt tidigare än i september 2005. Hon har emellertid inte själv angett vid vilken tidpunkt hon ansåg att AA var skäligen misstänkt. CC har däremot uppgett att fristen torde ha börjat löpa i samband med åklagarens beslut om att inleda förundersökning, dvs. i oktober 2004. Åtal väcktes dock först i oktober 2005.

Den misstänkte var bosatt i Finland och talade inte svenska. Åklagaren begärde därför rättslig hjälp i Finland för ett förhör med honom. Vidare fick förundersökningsmaterialet översättas till finska. Jag har förståelse för att dessa omständigheter samt vad som framkommit om problemet med ljudkvaliteten på ett videoband från ett målsägandeförhör bidrog till att den gällande tremånadersfristen överskreds. Det har emellertid under utredningens gång vid några tillfällen förekommit till synes omotiverade uppehåll i handläggningen. Sammantaget anser

jag att förhållandena inte varit sådana att det var motiverat att förundersökningen dragit ut på tiden i den utsträckning som skett. Handläggningstiden i ärendet har således, oavsett om fristen började löpa i oktober 2004 eller vid en något senare tidpunkt när förhör med målsägandens mor och målsäganden genomförts, varit alltför lång och åklagaren kan inte undgå kritik för detta.

Vad som kommit fram i övrigt motiverar inte något uttalande från min sida.

I ärendet har samråd skett med justitieombudsmännen Kerstin André och Nils-Olof Berggren som är ansvariga för tillsynen över bl.a. hälso- och sjukvården respektive förvaltningsdomstolarna.

Ärendet avslutas.